

Bivdu

Utdrag fra rapport fra FNs ekspertmekanisme for urfolks rettigheter (EMRIP)

[*EMRIP-Norway-country-engagement-Advisory-note-19-03-2025.pdf](https://www.unhcr.org/refugees/pdf/emrip-norway-country-engagement-advisory-note-19-03-2025.pdf)

Notat med noen av rapportens vurderinger og anbefalinger, med utgangspunkt i Bivdu sine målsettinger og arbeid med fiskerisaker i sjøsamiske områder. (Oversatt med Google translate, med noen språklige justeringer.)

Fra rapportens del II – rettslig rammeverk:

...

10. Ekspertmekanismen deler FNs menneskerettighetskomité's bekymring for at retten til effektiv deltakelse gjennom konsultasjoner for å innhente fritt, forutgående og informert samtykke, ikke er gitt i lov eller effektivt sikret i praksis. Ekspertmekanismen er i tråd med anbefalingene fra FNs menneskerettighetskomité som ble gitt til Norge i 2018, spesifikt om behovet for å styrke det juridiske rammeverket for samisk land, fiske og reinens rettigheter, og spesielt for å sikre at fiskerettigheter anerkjennes ved lov. Mens sameloven fra 2021 inneholdt oppdaterte regler for høring (consultation), mener ekspertmekanismen at det fortsatt er nødvendig med ytterligere forbedringer av det juridiske rammeverket for å imøtekomme anbefalingene i Menneskerettighetskomiteens anbefalinger fra 2018.

...

III. Omfanget av dialog under landengasjementet

...

22. Ekspertmekanismen ble informert om at berørte samiske samfunn, inkludert reindriftsutøvere og sjøsamere, ikke er vant til å utarbeide "utviklingsplaner" og overholde de pålagte klagemekanismene for å unngå, minimere, dempe og kompensere negative eller negative virkninger av industri- eller utviklingsprosjekter. Felles utviklede materielle og prosedyremessige tiltak bør iverksettes for å håndtere denne utviklingsdimensjonen.

...

Fra del IV: Råd

...

Fra pkt. 1, selvbestemmelse:

...

33. Ekspertmekanismen peker på at det er viktig at Norge stiller med nødvendige ressurser for å støtte samene i utøvelsen av sine rettigheter, herunder retten til å bestemme sine egne prioriteringer. Midlene bør bevilges til samiske beslutningsinstitusjoner, kapasitetsbyggingsinitiativer, sosiale tjenester, miljøinitiativer, bærekraftige og rettferdige økonomiske utviklingsprosjekter, og sosiale og kulturelle initiativer ledet av det samiske folket og inkludert alle deres mangfoldige samfunn, for eksempel sjøsamiske samfunn.

...

39. Ekspertmekanismen er enig med spesialrapportøren for urfolks rettigheter om at sikring av rettigheter over land og naturressurser er grunnleggende for samenes selvbestemmelse og er en forutsetning for at samene skal kunne eksistere som et eget folk. Land gir ikke bare det fysiske rommet for kulturelle praksiser som reindrift, fiske, jakt, høsting og jordbruk, men fungerer også som grunnlaget for sosial samholdighet, tradisjonell styringsstruktur og åndelig tilknytning til

miljøet. Staten må derfor sikre full beskyttelse av samenes rettigheter, til deres land, territorier og ressurser gjennom lovgarantier og administrative tiltak.

4 Gjennomføring av rettsavgjørelser og traktatorganets rettspraksis knyttet til kulturelle rettigheter.

57. Norges Høyesterett fant i sin tolkning av samenes rettigheter i Fosen-saken enstemmig brudd på artikkel 27 i den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter og uttalte at konsesjons- og ekspropriasjonsvedtakene var ugyldige. Som i tidligere høyesterettsdommer der artikkel 27 i Den internasjonale konvensjon om sivile og politiske rettigheter er påberopt, følger dommen i Fosen-saken i stor grad FNs menneskerettighetskomité's praksis. Folk er beskyttet etter artikkel 27 og at kulturbegrepet i artikkel 27 i den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter kan omfatte livsstil og tradisjonelle aktiviteter som reindrift, fangst og fiske.

...

66. Beslutninger om forhåndsbesittelse [forhåndstillatelse], praksisen med å utstede byggetillatelser før de tar opp sammenhengende rettigheter, utgjør den største risikoen for å krenke det samiske folkets rettigheter i henhold til folkeretten, spesielt artikkel 27 i Den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter, da den tillater utviklingsprosjekter å gå videre uten fritt, forutgående og informert samtykke, potensielt føre til irreversibel skade på samisk kultur, økonomi og miljø. (...)

Når vedtak om forhåndsbesittelse er tillatt, kan det igangsettes utbyggingsaktiviteter som forårsaker irreversibel skade på tradisjonelle samiske områder, reindriftsområder og fiskeområder, før det gjøres en fullstendig vurdering av kulturelle, miljømessige og sosioøkonomiske konsekvenser. Slike skader truer ikke bare bærekraften til samiske levebrød, men eroderer også deres kulturarv. Beslutninger om forhåndsbesittelse gir ofte bedrifter og kommuner fotfeste i et utbyggingsprosjekt, mens samiske samfunn blir stående i en reaktiv posisjon og prøver å stoppe eller reversere beslutninger som allerede er tatt.

67. Vedtak om forhåndsbesittelse på områder som berører samenes rettigheter skal bare treffes når Norge og andre parter overholder FNs medlemslands forpliktelser etter internasjonal menneskerettighetsrett, særlig etter artikkel 27 i den internasjonale konvensjonen om sivile og politiske rettigheter og erklæringen. For å overholde disse rettslige rammene kan ethvert prosjekt som kan gripe inn i samisk land eller påvirke deres tradisjonelle levebrød, som reindrift, fiske, jakt, høsting og annet.

...

V. Anbefalinger

...

82. Norge bør gi omfattende juridisk og teknisk støtte til samiske rettighetshavere, inkludert sjøsamer. Dette inkluderer finansiering av juridisk representasjon, tekniske eksperter og uavhengige konsulenter som kan hjelpe samiske rettighetshavere med å forstå det fulle omfanget av foreslåtte utbyggingsprosjekter og deres potensielle konsekvenser. Denne støtten bør gjøres tilgjengelig for alle samiske grupper, inkludert sjøsamer, for å sikre at de har lik kapasitet til å delta i konsultasjoner og forsvare sine rettigheter.

83. Norge bør vurdere et eget nasjonalt fond for å finansiere kapasitetsbyggingsinitiativer for samiske institusjoner og organisasjoner. Dette fondet kan dekke kostnader knyttet til opplæring, rettshjelp, forhandlingsstøtte og deltakelse i konsekvensutredninger, konsultasjoner og andre beslutningsprosesser. Et slikt fond kan bidra til at samiske rettighetshavere utvikler ressurser og kompetanse som trengs for å hevde sine rettigheter i forhandlinger med myndigheter og næringsliv.

...

90. Utvikle, i samarbeid og samarbeid med samene, en omfattende nasjonal plan for fornybare energiprojekter som sikrer at samiske rettigheter er fullt beskyttet under rammene for fritt, forhånds- og informert samtykke og sikrer beskyttelse av reindrift og fiske. (...)

91. I likhet med anerkjennelsen av landrettigheter ble bekymringer om mangler i fiskerettigheter for sjøsamene gjort oppmerksom på for ekspertmekanismen under dette landengasjementet. Ekspertmekanismen anser at anerkjennelse av rettigheter til land og andre ressurser utgjør en avgjørende komponent for å sikre tilpasning av nasjonal lovgivning og politikk til erklæringen og annen internasjonal menneskerettslov, spesielt i sammenheng med planlegging av storskala utviklingsprosjekter. Imidlertid ble det ikke spesifikt bedt om omfattende innspill om land, fiske og andre ressursrettigheter under dette landengasjementet. En grundigere analyse av anerkjennelse av fiskerettigheter for sjøsamene vil derfor kunne gjennomføres som oppfølging.

92. Vurdere å opprette et tilsynsorgan bestående av representanter for staten og samene for å overvåke hvordan rettsavgjørelser tolkes og anvendes i påfølgende rettsaker for å sikre samsvar med internasjonale menneskerettsstandarder og beskyttelse av samiske rettigheter.

...